

ԳՈՒՐԳԵՆ ԽԱՉԱՏՐՅԱՆ

Վանաձորի Հովհաննես Թումանյանի
անվան պետական համալսարան
Բան. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր
Էլհասցե՝ gxachatryan@yahoo.com

ՄԻՋԻՆ ՀԱՅԵՐԵՆԻ ԲԱՌ-ՆԱԽԱՊԱՍՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Ամփոփում

Միջին հայերենի հաղորդակցական միավորների շարքում առկա են նաև բառ-նախադասություններ, որոնք, ինչպես անվանական միակազմ կառույցները խոսքի ոճավորման լավագույն միջոց են. նրանց կիրառությամբ խոսողը համառոտում է իր ասելիքը՝ խուսափելով ընդարձակ նախադասություններից:

Միջին հայերենում բառ-նախադասությունների գերադաս անդամն արտահայտվում է հաստատական և ժխտական վերաբերականներով, որոնք հիմնականում ավանդվել են գրաբարից: Արտահայտչական բառ-նախադասություններ չեն հանդիպում:

Բառ-նախադասությունները միջին հայերենում լայն կիրառություն չունեն, ինչը պայմանավորված է ոչ միայն այդ նախադասությունների արտահայտության սահմանափակ միջոցներով, այլև ավանդված սկզբնաղբյուրների բովանդակությամբ: Բանն այն է՝ միջին հայերենում բառ-նախադասությունները գործածվում են հիմնականում այնպիսի սկզբնաղբյուրներում, որոնցում առկա են երկխոսություններ, մասնավորապես՝ ուղղակիորեն մեջբերվող պատասխանական խոսքեր:

Բանալի բառեր և արտահայտություններ. միակազմ նախադասություն, բառ-նախադասություն, գերադաս անդամ, ձայնարկություն, գրաբար, միջին հայերեն, զգացական և դատողական վերաբերմունք:

Ներածություն

Որպես հաղորդակցական միավոր՝ բառ-նախադասությունները հայ լեզվաբանների ուսումնասիրության առարկա են անցյալ դարակեսից: Լեզվական այդ իրողությունը հայ լեզվաբաններից առաջինը նկատել է Գ. Ղափանցյանը, սակայն ելնելով իր աշխատության մեջ հետապնդվող նպատակադրումներից՝ նա ոչ թե խորապես քննել, այլ միակազմ նախադասությունների շարքում բերել է նաև բառ-նախադասությունների

օրինակներ¹: Թեև Գ. Ղափանցյանը գործածում է *բառ-նախադասություն* եզրույթը, սակայն դրանով նկատի ունի մեկ բառով արտահայտված բոլոր միակազմ նախադասությունները, որոնցում «գործողությունը ոչ թե տրամաբանական ակցիա է, այլ ավելի շուտ կամային-զգայական արտահայտություն»²՝ անկախ այն բանից՝ ինչ խոսքի մասով է արտահայտված նրանց գերադաս անդամը: Պատահական չէ, որ լեզվաբանը բառ-նախադասությունների շարքում բերում է ոչ միայն ոչ նյութական բառերով, այլև գոյականով, ածականով և բայով արտահայտված միակազմ հաղորդակցական միավորներ, ինչպես «թե յ» («чаго»–կայարանում), «գո դը, գոդը» ..., – «չադմկե լ», «զգաստ»³, «լռություն, սս, կամաց, մտիկ, չծխե լ (բայ է), ափսոս ...»⁴ և այլն:

Ժամանակակից հայերենի միակազմ կառույցները (այդ թվում նաև բառ-նախադասությունները) առաջին անգամ ձևախմբատային դասակարգման և համակողմանի վերլուծության է ենթարկել Վ. Առաքելյանը⁵ : Հաշվի առնելով ռուս շարահյուսագետների (Ա. Շախմատով, Վ. Վինոգրադով, Ա. Պեշկովսկի և այլք) առաջ քաշած սկզբունքային դրույթները՝ Վ. Առաքելյանը ժամանակակից հայերենում առանձնացնում է միակազմ նախադասությունների երեք տեսակ՝ բայական, անվանական և բառ-նախադասություն⁶: Ըստ լեզվաբանի՝ ա) բառ-նախադասությունների գերադասանդամ կարող են դառնալ այն «բառերը կամ առանձին մասերի չբաժանվող ամբողջական բառակապակցությունները, որոնք լրացումներ չեն ընդունում »⁷, բ) ժամանակակից հայերենի բառ-նախադասությունները լինում են *հաստատական, ժխտական, հարցական, հորդորական և արտահայտչական* (վերջիններն արտահայտվում են «ձայնարկություններով կամ դրանց մոտիկ բառերով»⁸):

¹ Գ. Ղափանցյան, Ընդհանուր լեզվաբանություն, հ. I, Ե., 1939, էջ 170:

² Նույն տեղում, էջ 172:

³ Նույն տեղում, էջ 168:

⁴ Նույն տեղում, էջ 174:

⁵ Առաքելյան Վ., Հայերենի շարահյուսություն, հ. Բ, Ե., 1964, էջ 11-57:

⁶ Վ. Առաքելյանը դրանք անվանում է *բայական, անվանական և բառական*՝ նկատելով, որ վերջինս կոչվում է նաև բառ-նախադասություն [տե՛ս Առաքելյան Վ., Նշվ. աշխ., էջ 12]: Հետագայում այդ նախադասություններն ինքն էլ է անվանում բառ-նախադասություն[տե՛ս Աբրահամյան Ս., Առաքելյան Վ., Քոսյան Վ., Հայոց լեզու, II մաս, Շարահյուսություն, Ե., 1975, էջեր 276, 290-293]:

⁷ Առաքելյան Վ., Նշվ. աշխ., էջեր 52, 1, 290:

⁸ Առաքելյան Վ., Նշվ. աշխ., էջ, 57:

Ի տարբերություն Վ.Առաքելյանի, որը բառ-նախադասությունների արտահայտման միջոց էր համարում թե՛ վերաբերականներ ու ձայնարկություններ և թե դրանց մոտիկ բառեր՝ Ս. Գյուլբուդաղյանը հստակեցնում է, որ ժամանակակից հայերենի բառ-նախադասությունների գերադասանդամկարող են դառնալ բացառապես վերաբերականներն ու ձայնարկությունները⁹ : Ավելի ուշ նա բառ-նախադասությունները համարում է ոչ թե միակազմ նախադասությունների առանձին տեսակ, այլ անդեմ նախադասության ենթատեսակներից մեկը¹⁰:

Բառ-նախադասությունները քննության է առել նաև տողերիս հեղինակը՝ անդրադառնալով գրաբարի համապատասխան լեզվական իրողություններին¹¹:

Միջին հայերենի բառ-նախադասություններն առայսօր քննության առարկա չեն դարձել. «Ակնարկներ միջին գրական հայերենի պատմության» աշխատության՝ միջին հայերենի պարզ նախադասության շարահյուսական համակարգին նվիրված բաժնում Պ.Վարդապետյանը ներկայացնում է միայն բայական և անվանական միակազմ կառույցներ¹²: Կարծում ենք՝ դա պայմանավորված է Պ.Վարդապետյանի առաջադիր խնդիրներով. նա միջին հայերենի միակազմ նախադասությունները ենթարկել է ոչ թե առանձին ծավալուն քննության, այլ դրանք ընդհանուր գծերով ներկայացրել է գրական հայերենի հիշյալ շրջանի պարզ նախադասությունների սահմաններում:

Հոգվածում նպատակ է հետապնդվում ներկայացնելու միջին հայերենի բառ-նախադասությունների արտահայտության և բովանդակության պլանների ամբողջական նկարագիրը, որն իրականացնելու համար լուծել ենք հետևյալ խնդիրները՝ ա) միջինհայերենյան աղբյուրներից առանձնացնել բառ-նախադասությունները, բ) ուսումնասիրել և դասակարգել դրանք՝ ըստ կառուցվածքային և իմաստային առանձնահատկությունների:

⁹ Գյուլբուդաղյան Ս., Միակազմ նախադասությունները ժամանակակից հայերենում, Ե., 1967, էջ 196:

¹⁰ Գյուլբուդաղյան Ս., Ժամանակակից հայերենի շարահյուսություն (պարզ նախադասություն), Ե., 1988, էջեր 122, 137-139:

¹¹ Խաչատրյան Գ., Գրաբարի միակազմ նախադասությունները, Ե., 2002, էջ 200-204:

¹² Վարդապետյան Պ., Գրական միջին հայերենի շարահյուսություն, Պարզ նախադասություն (Ակնարկներ միջին գրական հայերենի պատմության, հ. Բ, Ե. 1975, էջ 134-141:

Մեթոդաբանություն

Աշխատանքը հիմնականում կատարել ենք համաժամանակյա նկարագրության, առանձին դեպքերում՝ համեմատության, վերլուծական և համադրության մեթոդներով:

Բառ-նախադասությունները միջին հայերենի հաղորդակցական միավորների շարքում: Հաղորդակցումն իրականանում է պարզ և բարդ նախադասությունների միջոցով: Միջին հայերենի հաղորդակցական միավորներից է նաև բառ-նախադասությունը, որը պարզ նախադասության երկու հիմնական տեսակներից մեկի՝ միակազմ նախադասությունների մի ենթատեսակն է: Բառ-նախադասությունները մեկ բառով արտահայտված գերադաս անդամ ունեցող այն միակազմ կառույցներն են, որոնք ցույց են տալիս խոսողի, խոսակցի կամ այլ անձի դատողական կամ զգացական վերաբերմունք: Օրինակ՝ Եւկոծեցին վասն նորա ամենայն ազգք երկրի: *Այո՛, ամէն* (ՆԼ, 33, 4): Յայնժամ որ բժշկեցան, ասէ. Ո՛չ տեսանէք զսուրբ առաքեալն Պաւղոս և զվարդապետն Գեորգ ընդ նմա: Եւ ասեն. Ոչ: (ՊՎ, 424): Եւ ասէ աղուէսն գաղտ 'ի մարդն, թէ ինձ .Բ. շերտ պանիր բեր. որ քեզ լաւ դատաստան անեմ. եւ ասաց լծվարն. *այո՛, քեզ տկով պանիր բերեմ* (ՎԱԱ)¹³:

Խոսողի, խոսակցի կամ այլ անձի դատողական կամ զգացական վերաբերմունք կարող են ցույց տալ թե՛ նյութական և թե՛ ոչ նյութական իմաստով բնութագրվող խոսքի մասեր, սակայն ի տարբերություն վերաբերականների և ձայնարկությունների՝ նյութական խոսքի մասերով արտահայտված՝

ա) վերաբերմունքը կամ զգացողությունն ունի շոշափելի իմաստ՝ Ահա մեծ ամօթ է ինձ (Հ, 835):

բ) գերադաս անդամն անհրաժեշտության դեպքում կարող է լրացում պահանջել, ինչպես՝ Եւ նա ասէ, կարիքաջ, ո՞վ ագբաւ, բայց 'ի մտաց պակաս ես (ՎԱԱ):

Ասվածն ինքնին նշանակում է, որ բառ-նախադասությունների գերադաս անդամը կարող է արտահայտվել միայն ոչ նյութական (տվյալ դեպքում՝ դատողական կամ զգացական) իմաստ արտահայտող խոսքի

¹³ Բնագրերում այս կարգի նախադասությունները հաճախ տրոհվում են ոչ թե վերջակետով կամ միջակետով, այլ ստորակետով: Ստորակետով տրոհված լինելու դեպքում մենք գնահատել ենք այդ միավորների հարաբերական անկախությունը՝ փորձելով այդ շարքից դուրս թողնել միջանկյալ բառի գործառնությունը հանդես եկող միավորները:

մասերով, այն է՝ վերաբերականներով և ձայնարկություններով, որոնք, որպես կանոն, չեն կարողանում կապակցվել այլ բառերի և դառնալ լրացում-լրացյալ կապակցության անդամ:

Ի տարբերություն բայական և անվանական միակազմ նախադասությունների, որոնք խոսքի մեջ կազմությամբ կարող են լինել թե՛ համառոտ և թե՛ ընդարձակ, այսինքն՝ արտահայտվել միայն գերադաս անդամով կամ գերադաս անդամով ու վերջինիս լրացում(ներ)ով՝ բառ-նախադասությունները կազմությամբ լինում են միայն համառոտ, ինչպես՝ Եւամենկերպովտղականօգտակարմօրնկաթնէ. *ամէն* (ԱԱՕԲ):

Միջին հայերենի բառ-նախադասությունները: Միջինհայերենյան բնագրերում բառ-նախադասություններն արտահայտվում են *ամէն*, *այո/այոյ* դրական և *չէ*, *քաւ լիցի* ժխտական վերաբերականներով: Օրինակ՝ Եւ ասէ առիւծն ՚ի սպառնալեալք, թէ դո՞ւ ես մարդն, որ նեղես զամենայն կենդանիս. եւ նայ ասէ. *այոյ՛* (ՎԱԱ): Գոհանալով փառաւորենք զնա, որ զարարածս ստեղծեաց եւ զամենեսեան կերակրեաց իւր շնորհին, եւ նմա փառք յաիտեանս. *ամէն* (ԱԱՕԲ): Ասացաք, թէ Չէ. մեք մեղաւոր մարդ ենք (ՎՎՀՊ): Ասէ ցնոսա «Փեղամբէրն ձեր հրաման տուեալ է ձեզ չարագործութեան»: Ասեն ցնա «*քաւ լիցի*» (ԹՄԼԹ, 63)¹⁴:

Բառ-նախադասություններում առկա *ամէն*, *այո/այոյ* և *չէ* գերադաս անդամների մասին անհրաժեշտ է նշել, որ՝

1. գրաբարյան բնագրերում *ամէն* բառը գործածվում է թե՛ նախադաս շարադասությամբ (*Ամէն* ասեմ քեզ), թե՛ վերջադաս (Որ է օրինեալ յաիտեանս, *ամէն*): Բոլոր նախադաս կիրառություններում *ամէն* բառն ունի մակբայական նշանակություն, ինչի մասին վկայում են նաև ՆՀԲ-ի հեղինակները նույն բառահոդվածում. «Ի սկիզբն բանից նշանակել, Ստոյգ, ստուգութեամբ. արդարև. ճշմարտապես »՝ հավելելով, որ նախադասությունների վերջում *ամէն*-ը « նշանակել, Այո՛ւ այդպես է, և այդպես եղիցի»¹⁵: Ասվածից դժվար չէ հետևցնել, որ գրաբարում *ամէն* բառը վերջադաս կիրառությամբ ուներ նաև վերաբերականի նշանակություն¹⁶ և կարող էր

¹⁴ Հմմտ. որ տեսանէ զսիրելի որդի իւր ի տառապանս, ասէ. «*Քաւ լիցի քեզ*, որդի, հեռի ի քեզանէ» (ԴԶ, 73):

¹⁵ ՆՀԲ, 91:

¹⁶ ՆՀԲ-ի հեղինակները *ամէն*-ը համարում են մակբայ (տե՛ս հիշյալ բառահոդվածը) այն պատճառով, որ տվյալ ժամանակաշրջանում վերաբերականները առանձին խոսքի մաս չէին համարվում, այլ դիտվում էին մակբայի մի տեսակ:

կատարել բառ-նախադասության գերադաս անդամի գործառույթ¹⁷:

Միջինհայերենյան աղբյուրներում *ամէն* բառը գործածվում է միայն վերջադաս: Նրանով արտահայտված բառ-նախադասությունները կազմությամբ համառոտ են, որով տեղի է ունենում խոսքի ոճավորում: այս կամ այն նախադասության վերջում *ամէն* գործածելով՝ հեղինակը խոսքին հաղորդում է լրացուցիչ հավաստիություն: Նկատենք, որ ոճավորման այս հնարքին սակավաթիվ հեղինակներ են դիմում, որոնցից են՝ Վարդան Այգեկցին և Ամիրդովլաթ Ամասիացին: Օրինակ՝ Եւ այսէ .Դ. բաժանումն բնութեան խառնուածոց կամօքն աստուծոյ. *ամէն* (ԱՍՕԲ): Եւ պարոն յոյժ սիրեաց գնա՛. փառք Աստուծոյ. ամէն (ՎԱԱ): Եւ Քրիստոսի փառք յաւիտեանս, *ամէն* (ՎԱԱ) և այլն:

2. Գրաբարյան բնագրերում *այո* բառը համարվում է մակբայ նույն հիմունքով, որով *ամէն* բառն է համարվում¹⁸: Հատկանշական է, որ *այո*-ն գերազանցապես մեկնաբանվում է այնպես, ինչպես *ամէն*-ը, այն է՝ «այդ այդպէս է», «արդարն», «յիշաւի», «ամէն ասեմ» իմաստներով, և, ինչպես *ամէն*-ը, գործածվում է թե՛ միայնակ, թե՛ կրկնությամբ: Հմմտ. *Այո՛ այո՛*, և եւ եմ ի նոցանէ (ՆՀԲ, 115) և *Ամէն ամէն* ասեմ ձեզ (ՆՀԲ)¹⁹:

Միջին հայերենում *այո*-ն գործածվում է երկխոսությունների պատասխանական խոսքերում, ինչպես՝ Եւ ասեն ծնողք նոցա ցնոսայ. լսէ՞ք զայն ձայնն. եւ նոքայ ասեն. *այոյ*. զի՞նչ է այն (ՎԱԱ): Յանժամ ասաց վարդապետն, թէ մեկ անկամ զԱստուած ՚ի միտդ ձգէ եւ ապայ առ զգանձն եւ գնայ. եւ ասաց. *այոյ*, հայր սուրբ (ՎԱԱ) և այլն: Լեզվական աղբյուրներում *այո*-ն սովորաբար հաջորդում է հեղինակի խոսքին՝ ուղղակիորեն մեջբերվող խոսքում գրավելով նախադաս կամ միջադաս դիրք, ինչպես՝ Ասէ աղուէն ընդ ագռան, թէ ձայնդ աղէկ է՝ *այոյ*. զամենայն տեղիքդ յաւել ունիս թագաւորութեան (ՎԱԱ): Եւ ասէ առուծն. միթէ դու եւ մարդն, որ փախուցանես զգազանս յանայպատէ. եւ նայ ասէ. *այոյ*, եւ եմ (ՎԱԱ): Պատասխանի ետ առիւծն հանդարտայբար եւ ասէ. *այոյ* յ, մի կորիւն ծնանիմ, բաց առիւծ ծնանիմ եւ ոչ աղուէն քան զքեզ (ՎԱԱ): Ասէ յընկերն իւր. եկ գաս, որ բաժանեմք զկարպետն. եւ նայ ասէ. *այոյ* յ գամ. (ՎԱԱ):

3. Զէ ժխտական վերաբերականը լեզվական աղբյուրներում թեև հազվադեպ է, սակայն համոզված ենք, որ այն բանավոր խոսքում ամենա-

¹⁷Նույն բառահոդվածի բնագրային օրինակներից մեկում բերվում է *ամէն* բառի իմաստը՝ «Է ամէնն եբրայեցի բարբառով, այո՛ և արդարն»: Իսկ մեկ այլ օրինակում՝ «Զամէնն ոմանք՝ եղիցի թարգմանեցին, և կէսք՝ այո՛, և այլք՝ ճշմարիտ»:

¹⁸Տե՛ս ծան. 5:

¹⁹ Հմմտ. *Ամէն, ամէնեւ եղիցի* (ՄԹ):

հաճախ գործածվող վերաբերականների շարքում է եղել դեռևս միջին հայերենի առաջին շրջանից: Ասվածը հիմնավորվում է նրանով, որ այդ բացառիկ վկայության հեղինակը 13-րդ դ. պատմիչ Վարդան Վանականն է, որը իր պատմության տվյալ հատվածը շարադրել է տվյալ ժամանակաշրջանի խոսակցական լեզվով:

4. *Քաւ լիցի* («ոչ», «աստված մի արասցե», «թող չլինի (այնպես)» և այլն) վերաբերականը միջին հայերենին ավանդվել է գրաբարից, որում *քաւ*-ը կայուն կապակցություն է ձևավորում ոչ միայն *լիցի* բայաձևի հետ, այլև գործածվում է թե՛ առանձին (*Քաւ լ.* մի երբեք դիցե արքայ ի վերայ ծառայի իւրոյ այդպիսի բան), թե՛ կրկնավոր բարդության կազմում (*քաւ քաւ*), թե՛ տրականով խնդրի հետ (*քաւ քեզ*) կատարելով անվանական կամ բառ-նախադասության գերադաս անդամի գործառույթ²⁰: Միջին հայերենում *քաւ լիցի*-ով արտահայտված բառ-նախադասություններն ունեն ոճական արժեք և համարվում են գրաբարաբանության արտահայտություն:

Բառ-նախադասությունները, ինչպես անվանական միակզմ կառույցները խոսքի ոճավորման լավագույն միջոց են. նրանց կիրառությամբ խոսողը համառոտում է իր ասելիքը՝ խուսափելով ընդարձակ նախադասություններ գործածելուց:

Բառ-նախադասությունները գործածվում են հիմնականում գեղարվեստական խոսքում, մասնավորապես՝ այնպիսի աղբյուրներում, որոնցում առկա են ուղղակիորեն մեջբերվող խոսքեր, քարոզներ, հրապարակային հայտարարություններ և այլն:

Ինչպես բայական անդեմ և անվանական միակզմ նախադասությունները, բառ-նախադասությունները ևս միջին հայերենում գեղարվեստական երկին հաղորդում են հուզական շունչ:

Բառ-նախադասությունները միջին հայերենում լայն կիրառություն չունեն, ինչը պայամավորված է նաև այդ նախադասությունների արտահայտության սահմանափակ միջոցներով:

Եզրակացություններ

1. Միջին հայերենի հաղորդակցական միավորների շարքում առկա են նաև բառ-նախադասություններ: Նրանց գերադաս անդամն արտահայտվում է հաստատական և ժխտական վերաբերականներով, որոնք հիմնականում ավանդվել են գրաբարից:

²⁰ Տ՛ես ՆՀԲ-ի համապատասխան բառահոդվածը:

2. Միջին հայերենում բառ-նախադասությունները խոսքի ոճավորման լավագույն միջոց են, գործածվում են ուղղակիորեն մեջքերվող խոսքերում, հիմնականում՝ որպես պատասխանական խոսքեր:

3. Բառ-նախադասությունները միջին հայերենում լայն կիրառություն չունեն (արտահայտչական բառ-նախադասություններ ընդհանրապես չեն հանդիպում), ինչը պայամավորված է ոչ միայն այդ նախադասությունների արտահայտության սահմանափակ միջոցներով, այլև ավանդված սկզբնաղբյուրների բովանդակությամբ:

Гурген Хачатрян

Слова-предложения в среднеармянском языке

Заключение

Ключевые слова и выражения: односоставное предложение, слово-предложение, главный член, междометие, грабар (древнеармянский язык), среднеармянский язык, чувственное и оценивающее отношение.

В ряду коммуникативных единиц среднеармянского языка выделяются также слова-предложения. Главный член в них выражается утвердительными и отрицательными модальными словами *ամէն* “аминь”, *այն* “да”, *չէ* “нет”, *բիւ լիցի* “не дай бог”, которые в основном пришли из грабара (древнеармянского языка). В среднеармянских источниках выраженные междометиями слова-предложения не встречаются.

Конечно, оценочное или эмоциональное отношение может быть также выражено знаменательными частями речи, однако, в отличие от модальных слов и междометий: а) выражение чувств или отношений знаменательными частями речи имеет вполне конкретное значение; б) при необходимости главный член может иметь при себе дополнение.

Сказанное само по себе означает, что главный член в словах-предложениях может быть выражен только частями речи, выражающими невещественное (в данном случае осуждающее или эмоциональное) значение, то есть модальным словом и междометием, которые, как правило, не могут быть связаны с другими словами и стать дополнением или дополняемым в словосочетании.

Слова-предложения, как и односоставные назывные конструкции, являются наилучшим средством стилизации речи: путем их использования говорящий выражается сжато, избегая распространенных предложений. Словапредложения используются в основном в художественной литературе, в частности в таких источниках, где встречаются проповедь, объявления,

диалоги, цитируются ответные слова говорящего и т.д. Подобно безличным глагольным и односоставным назывным предложениям, слова-предложения в среднеармянском тоже передают чувственность художественного произведения.

Слова-предложения не имеют широкого применения в среднеармянском, что объясняется не только ограниченностью их выразительных средств, но и содержанием традиционных источников.

Gurgen Khachatryan

Word-sentences in middle armenian

Conclusions

Key words and expressions: one-part sentence, word-sentence, main member, interjection, Grabar (the Old Armenian language), the Middle Armenian language, sensual and appreciating perception.

Among the communicative units of the Middle Armenian language word-sentences are observed separately. The main member in them is expressed via affirmative and negative words *uult'u* "Amen", *uyn* "Yes", *չէ* "No", *քիւ լիցի* "God forbid" which came mainly from Grabar (the Old Armenian language). In Middle Armenian sources expressive word-sentences are not found.

Of course, judgmental or emotional attitude can also be shown by parts of speech characterized by notional meanings, but unlike relative words and sounds, they are expressed by notional parts of speech: the attitude or feeling has a tangible meaning, b) the main (head) member may demand a complement if necessary.

What is said means that the main (head) member of word-sentences can be expressed only by parts of speech expressing immaterial (in this case, judgmental or emotional) meaning, that is, by conjuncts (disjuncts) and interjections, which, as a rule, cannot be connected to other words and become a member of a modifier-modified combination

The word-sentences, as well as one-part nominal structures, are the best means for speech-styling. Their application helps the speaker to be short, thus avoiding long, extended sentences. Word-sentences are used mainly in fiction, particularly in such sources where there are sermons, announcements, dialogues, quotations of the speakers' responses, etc. Just like impersonal verbal and one-part nominative sentences, the word-sentences in Middle Armenian represent the sensuality of the works of fiction.

1. Արրահամյան Ս., Առաքելյան Վ., Քոսյան Վ., Հայոց լեզու, II մաս, Շարահյուսություն, Ե., 1975:
2. Առաքելյան Վ., Հայերենի շարահյուսություն, հ. Բ, Ե., 1964:
3. Գյուլբուղաղյան Ս., Միակազմ նախադասությունները ժամանակակից հայերենում, Ե., 1967:
4. Գյուլբուղաղյան Ս., Ժամանակակից հայերենի շարահյուսություն (պարզ նախադասություն), Ե., 1988:
5. Խաչատրյան Գ., Գրաբարի միակազմ նախադասությունները, Ե., 2002:
6. Ղափանցյան Գ., Ընդհանուր լեզվաբանություն, հ. I, Ե., 1939:
7. Վարդապետյան Պ., Գրական միջին հայերենի շարահյուսություն, Պարզ նախադասություն (Ակնարկներ միջին գրական հայերենի պատմության, հ. Բ, Ե. 1975, էջ 133-191):

D4%BA%D5%B8%D5%B2%D5%B8%D5%BE%D5%A1%D5%AE%D5%B8%D5
%B5_%D5%A1%D5%BC%D5%A1%D5%AF%D5%A1%D6%81_%D5%8E%D5%
A1%D6%80%D5%A4%D5%A1%D5%B6%D5%A1%D5%B5.pdf

ՎՎՀՊ – Վարդան Վանականի Հաւաքումն պատմութեան, Վենետիկ, 1862:

Խմբագրություն է ուղարկվել 07.10.2022թ.

Հանձնարարվել է գրախոսության 23.10.2022թ.

Տպագրության է հանձնարարվել 06.12.2022թ.